

กลวิธีการแปลอุปมาในนวนิยายแปลเรื่อง *กามนิต* Translation of Similes in *The Pilgrim Kamanita*

ศุภกาญจน์ ผาทอง*

บทคัดย่อ

อุปมาเป็นภาพพจน์ที่พบได้ในงานเขียนแทบทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานวรรณกรรม อุปมาช่วยสร้างพลังในการบรรยายภาพให้แจ่มชัด และช่วยสร้างอารมณ์สะท้อนใจ แต่ก็มักก่อให้เกิดปัญหาที่ท้าทายความสามารถของผู้แปล บทความนี้นำเสนอกลวิธีการแปลอุปมาที่เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป ผู้เป็นปราชญ์ทางภาษาใช้ในการแปลกามนิต นวนิยายแปลที่มีกวีโวหารไพเราะจนได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณคดีเอกในสมัยรัชกาลที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จากผลการวิจัยพบว่า ผู้แปลใช้กลวิธีในการแปลอุปมาอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะกลวิธีในการหลีกคำเชื่อมซึ่งแสดงให้เห็นถึงวรรณศิลป์และความเชี่ยวชาญของผู้แปล

คำสำคัญ : *กามนิต*, กลวิธีการแปล, ภาพพจน์, อุปมา

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง กลวิธีการแปลภาพพจน์ในนวนิยายแปลเรื่อง *กามนิต* ซึ่งได้รับทุนส่งเสริมการวิจัยคณะอักษรศาสตร์ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๗

* อาจารย์ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

Found in almost every kind of writings, especially literary work, simile is one of the figures of speech which provokes powerful imagery and makes writing emotionally intense. However, it sometimes poses challenging translation problems to translators. This article introduces the translation strategies employed by Sathirakoses and Nagaprateepa, distinguished competent translators, in translating similes in *The Pilgrim Kamanita*, a masterpiece novel translated in the reign of King Rama VII. The research results show that the translators employed various translation strategies, including the strategies of varying words synonymous with 'like' or 'as', which proves the translators' remarkable expertise in languages and translation.

Keywords : *The Pilgrim Kamanita*, translation strategies, figures of speech, simile

๑. บทนำ

กามนิตเป็นนวนิยายอิงพุทธศาสนาซึ่งเป็นผลงานการแปลและเรียบเรียงของพระยาอนุমানราชธนและพระสารประเสริฐ จากฉบับภาษาอังกฤษชื่อ *The Pilgrim Kamanita* ที่จอห์น อี. โลจี (John E. Logie) ถ่ายทอดจากต้นเรื่องเดิมภาษาเยอรมันมาอีกทอดหนึ่ง เจ้าของเรื่องผู้ประพันธ์ *Der Pilger Kamanita* คือ คาร์ล ออดอล์ฟ เจลลือป (Karl Adolph Gjellerup) กวีและนักเขียนนวนิยายรางวัลโนเบลชาวเดนมาร์ก เรื่องกามนิตนี้แบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ ภาคบนดินและภาคบนสวรรค์

กามนิตเป็นหนังสือดีทั้งในทางวรรณศิลป์และในทางพระศาสนา ผู้สนใจการแปลสามารถเทียบสำนวนภาษาอังกฤษกับฉบับสำนวนไทยเพื่อดูแบบอย่างการแปลได้ เพราะผู้แปลระมัดระวังในเรื่องภาษา มีการค้นคว้าหาความรู้ก่อนจะถอดความหรือขยายความเป็นภาษาไทย ไม่มุ่งแปลโดยรักษาพยัญชนะโดยเคร่งครัด จนเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นหนังสือแปลยอดเยี่ยมเทียบเท่าเรื่องสามก๊กหรือราชาธิราช (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, ใน ไล่จี ๒๕๒๐ : คำปรารภ)

กามนิตฉบับภาษาไทยมีความงามพร้อมทั้งด้านเนื้อเรื่อง โครงเรื่อง สีสภาพ ประพันธ์ การใช้ถ้อยคำล้วนประณีตแนบเนียนเหมาะสมกับบุคคล กวีโวหารไพเราะ จนได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณคดีเอกในสมัยรัชกาลที่ ๗ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (นวลผาง เศวตเวช ๒๕๓๒ : ๕๙) และเป็น “ร้อยแก้ววินิพนธ์” ที่ผู้แปลบรรจงสรรคำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความงดงามทั้งเสียงและความหมาย ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ สะเทือนใจและจินตนาการอย่างลึกซึ้ง (ใจปอง สัมลิม ๒๕๓๒ : ๘๐)

ผู้แปลเรื่องกามนิตทั้งสองท่านต่างก็เป็นปราชญ์ผู้แตกฉานทางภาษา พระยาอนุমানราชธนะเป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ สามารถถ่ายทอดเรื่องกามนิตเป็นภาษาไทยที่เข้าใจง่าย กะทัดรัด สละสลวย ไม่มีคำฟุ่มเฟือยเกินจำเป็น กอปรกับพระสารประเสริฐเป็นผู้จัดเจนด้านภาษาบาลีและสันสกฤตช่วยเลือกคำให้เหมาะสมกับเนื้อหาทางด้านศาสนา (นันทา ชุนภักดี ๒๕๓๒)

ในนวนิยายเรื่องนี้มีการใช้ภาพพจน์อย่างหลากหลายทั้งในฉบับภาษาอังกฤษและฉบับแปลภาษาไทย นอกจากภาพพจน์จะช่วยให้อ่านจินตนาการภาพได้ชัดเจนขึ้นแล้วยังสามารถสร้างอารมณ์สะเทือนใจได้ดียิ่งขึ้นด้วย ภาพพจน์ในกามนิตมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นที่จับใจจนจำติดปากกันอยู่ทั่วไป และมักจะยกมากล่าวเป็นเชิงเปรียบเทียบกันอยู่เสมอ เช่น “รวดเร็วปานกามนิต” หรือ “ทั้งสองรักใคร่กันดีราวกับภริยากามนิต” (นวลผาง เศวตเวช ๒๕๓๒ : ๕๙)

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๐ (๒๕๕๑) ฉบับที่ ๑ ๑๗๙

๑๘๐ ศกภากาญจนี ฆาทอง

จากการศึกษาภาพพจน์เปรียบเทียบ^๑ ๘ ประเภท ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์
อติพจน์ การอ้างถึง บุคลาธิษฐาน สัมพจน์ย การแฝงนัย และนามนัย โดยอุปมาเป็น
ภาพพจน์ที่พบมากที่สุด ราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๕) ได้ให้นิยามของอุปมาไว้ว่า อุปมา
(simile) คือ ภาพพจน์ที่นำเอาสิ่งต่างกัน ๒ สิ่งมาเปรียบเทียบกันโดยใช้คำเชื่อม “like”,
“as”, “than” หรืออาจใช้กริยา “appear”, “seem” ตัวอย่างเช่น

How sharper than a serpent's tooth it is

To have a thankless child.

– Shakespeare

The great blast furnaces of Liege rose along the line like ancient
castle burning in a border raid.

– Graham Greene, *Stamboul Train*

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (๒๕๓๑) กล่าวว่า คำเปรียบเทียบก่อให้เกิดปัญหาใน
การแปล ดังนั้น ผู้แปลจึงต้องทราบและเข้าใจถึงความคิดและค่านิยมทางวัฒนธรรมของ
ชนชาติผู้ใช้ภาษาอังกฤษเพื่อให้ทราบถึงความหมายที่แท้จริงของการเปรียบเทียบ แล้ว
พยายามหาการเปรียบเทียบที่มีความหมายเทียบเคียง และหลีกเลี่ยงการถ่ายทอดอย่าง
ตรงไปตรงมา

สิทธา พิณีจกวดล (๒๕๓๒ : ๓๑-๓๗) กล่าวว่า ส่วนวณภาษาและคำเปรียบเทียบ
เป็นอันมากได้แฝงอูตมคติ ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีไว้หลายแง่มุม ซึ่ง
บางอย่างก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทำให้การแปลประสบอุปสรรค ดังนั้นผู้แปล
จึงต้องคำนึงถึงความสำคัญข้อนี้ด้วย

^๑ ภาพพจน์เปรียบเทียบ เป็นภาพพจน์ที่มุ่งใช้ถ้อยคำเพื่อให้เกิดภาพ โดยมีการเปลี่ยนแปลงความหมาย
พื้นฐานของคำ ผู้อ่านต้องอาศัยการตีความความหมายเชิงภาพพจน์ (figurative meaning) จึงจะ
เข้าใจได้ ภาพพจน์เปรียบเทียบหลักๆ ที่นิยมใช้ก็คือพวกอุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน
นามนัย เป็นต้น ภาพพจน์เปรียบเทียบต่างจากภาพพจน์วาทศิลป์ที่มุ่งใช้ภาษาเพื่อให้เกิดผลทาง
อารมณ์ด้วยการเรียบเรียงถ้อยคำให้ผิดแผกไปจากการใช้ภาษาตามปกติ แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
ความหมายของคำ เช่น สมมติภาวะ คือการเอ่ยถึงผู้ที่ไม่อยู่ในที่นั้น เช่น การกล่าวอัญเชิญเทพเจ้า
ให้มาช่วยส่งแรงบันดาลใจในการแต่งบทกลอน โวหารย่อนคำ อันได้แก่การสร้างประโยคคู่ขนาน
หรือสลับตำแหน่งคำเพื่อเน้นหรือเพื่อให้เกิดผลกระทบ เหล่านี้เป็นต้น

การจะถ่ายทอดอุปมาจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งเพื่อให้ผู้อ่านได้รับรสของถ้อยคำและเนื้อความได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์และจับใจนั้น ต้องอาศัยความสามารถหลายชั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอกลวิธีการแปลอุปมาที่พระยาอนุมานราชธนและพระสารประเสริฐ หรือเสฐียรโกเศศและนาคะประทีปใช้ในการแปลนวนิยายเรื่องกามนิธินี้ เนื่องจากผู้แปลทั้งสองเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่ามีวรรณศิลป์ดีเด่น อีกทั้งยังมีความรอบรู้อันลึกซึ้งในด้านเนื้อหาและวัฒนธรรม และมีศิลปะในการถ่ายทอดความหมายได้อย่างสละสลวย กลวิธีการแปลของผู้แปลทั้งสองจึงเป็นกลวิธีที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการแปลได้ต่อไป

๒. กลวิธีการแปลอุปมา

กลวิธีการแปลที่เสฐียรโกเศศและนาคะประทีปใช้ในการถ่ายทอดอุปมาจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยสามารถสรุปได้เป็น ๔ กลวิธีหลัก ได้แก่ การแปลโดยรักษาประเภทของภาพพจน์ซึ่งเป็นกลวิธีที่ผู้แปลใช้มากที่สุด การแปลโดยไม่คงนัยเชิงภาพพจน์ การแปลโดยเปลี่ยนประเภทของภาพพจน์ และกลวิธีสุดท้ายคือการแปลโดยการละภาพพจน์ซึ่งเป็นกลวิธีที่ใช้น้อยที่สุด โดยในการวิจัยนี้ผู้วิจัยยึดแนวทางการวิเคราะห์องค์ประกอบของอุปมาตามแนวทางการวิเคราะห์ของมิลเดรด แอล. ลาร์สัน (Mildred L. Larson 1982) ดังนี้

ตัวตั้ง (topic) หมายถึง สิ่งที่ต้องการกล่าวถึง เป็นสาระหรือหัวข้อหลัก

ตัวเปรียบ (image) หมายถึง สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง

ประเด็นเปรียบเทียบ (point of similarity) หมายถึง คุณลักษณะที่ตัวตั้งและตัวเปรียบมีตรงกัน

๒.๑ กลวิธีการแปลอุปมาเป็นอุปมา (Translating simile by simile) เป็นกลวิธีที่ผู้แปลรักษานัยเชิงเปรียบเทียบแบบอุปมาตามต้นฉบับ กล่าวคือ ยังใช้คำเชื่อมที่มีความหมายว่า “คล้าย” ในฉบับแปล โดยมีกลวิธีเฉพาะดังนี้

๒.๑.๑ แปลอุปมาเป็นอุปมาแบบตรงตัว (Literally translating simile by simile) เป็นการถ่ายทอดความหมายอย่างตรงตัวตามต้นฉบับ ไม่มีการปรับหรือเปลี่ยนตัวตั้งและตัวเปรียบ รวมทั้งประเด็นเปรียบเทียบ (ถ้ามี) ทั้งนี้ผู้แปลอาจเลือกใช้คำเชื่อมแตกต่างกันไป เพราะในภาษาไทยมีไวยากรณ์ (synonym) ของคำว่า เหมือน หรือ คล้าย

๑๘๒ ศุภกาญจน์ ผาทอง

จำนวนมาก ดังตัวอย่าง

ต้นฉบับ น. ๒๐๒	The moon now stood directly over the porch, and its light shone into the outer part of the hall, where it lay like three white sheets upon the bleaching-green, while the left side of the pillars gleamed as though mounted in silver.
ฉบับแปล น. ๒๐๓	เวลานั้น ดวงเดือนอยู่พอดีตรงมุข ฉายแสงสว่างนวลเข้าไปถึงในบริเวณห้อง ภายนอก เหมือนกับ ผ้าขาวสามผืนทาบแผ่ไว้บนสนามสีเขียว ส่วนเสาทางด้านซ้าย เลื่อมสกา ราวกับ นุด้วยเงินงาม

๒.๑.๒ แปลอุปมาเป็นอุปมาแบบเสริมความ (Translating simile by simile plus sense) เช่นเสริมความในส่วนของประเด็นเปรียบเทียบเพื่อให้เข้าใจภาพพจน์ได้ชัดเจนขึ้น ขยายความเพื่อให้จินตนาการภาพตามได้ง่ายขึ้น หรือเพื่อให้เกิดความไพเราะของเสียง ทั้งนี้การเสริมความมิได้บิดเบือนความเปรียบในต้นฉบับ

ต้นฉบับ น. ๗๒	For the delicate, flower-like being had not been able to endure the news of the mortal danger in which I had been, and perhaps even yet was, and had fallen victim to a severe illness.
ฉบับแปล น. ๗๓	กลัวนางจะต้องเจ็บไข้ได้ทุกข์ถึงแก่ชีวิต เพราะรูปร่างแบบบาง ราวกับ ดอกไม้ อันบอบบาง ไหนจะทนฟังข่าวเรื่องข้าพเจ้าเจ็บหนักอยู่ได้

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้แปลเสริมข้อความ **อันบอบบาง** ลงไปในฉบับแปลเพื่อเป็นการเน้นความ และยังเป็นการเล่นเสียงสัมผัสกับ **รูปร่างแบบบาง** ด้วย

๒.๑.๓ แปลอุปมาเป็นอุปมาแบบสรุปความ (Translating simile by simile, summarizing the figurative sense) ผู้แปลสรุปความความเปรียบแบบอุปมาในต้นฉบับแปล แต่ยังคงรักษาองค์ประกอบของอุปมาไว้ตามต้นฉบับ ทั้งนี้อาจสรุปความในส่วนของตัวเอง ตัวเปรียบ หรือประเด็นเปรียบเทียบก็ได้

<p>ต้นฉบับ น. ๒๔</p>	<p>As thou canst imagine, I felt I was looking upon <i>a city of the thirty-three gods, rather than</i> one of human beings : indeed, the whole valley of the Gunga with its luxuriant richness looked to us, men of the hills, like Paradise. And of a truth, this very place, of all others on earth, was to be Paradise Revealed to me.</p>
<p>ฉบับแปล น. ๒๕</p>	<p>ขอให้ท่านผู้เจริญคิดดูเถิด ข้าพเจ้ารู้สึกคล้ายกับว่าได้มองเห็นเทวโลก ยิ่งกว่าได้เห็นเมืองมนุษย์ แท้จริงลุ่มน้ำแม่คงคาทั้งหมดนี้ มีความงามดูเป็นสรวงสวรรค์อันปรากฏให้เห็นขึ้นแก่ตาข้าพเจ้า</p>

ในตัวอย่างนี้ ผู้แปลสรุปความในส่วนของตัวเปรียบเทียบคือ *a city of the thirty-three gods* เป็นแค่คำว่า **เทวโลก** ซึ่งคลุมความเดิมที่ว่าเป็น **เมืองแห่งเทพเจ้าทั้ง ๓๓ พระองค์** ตามคติของศาสนาฮินดู

๒.๑.๔ แปลอุปมาเป็นอุปมาแบบตัดความ (Translating simile by simile with partial deletion) ผู้แปลถ่ายทอดอุปมาในต้นฉบับเป็นอุปมาในฉบับแปลแต่ตัดความเปรียบบางชุดทิ้งไป เนื่องจากเป็นการเปรียบเทียบที่ซ้ำซ้อนกัน หรือเมื่อการแปลตรงตัวทำให้เย็นเยือก กำกวม หรือไม่สื่อความ การแปลอุปมาเป็นอุปมาแบบตัดความอีกลักษณะหนึ่งคือการตัดทอนรายละเอียดในส่วนของตัวตั้ง ตัวเปรียบเทียบ หรือประเด็นเปรียบเทียบออกโดยรายละเอียดเหล่านั้นไม่ทำให้ใจความเสียไป

<p>ต้นฉบับ น. ๒๔</p>	<p>A sound of joyous movement, floating out upon the air <i>like</i> the busy hum of <i>innumerable</i> bees, was borne up to us from time to time.</p>
<p>ฉบับแปล น. ๒๕</p>	<p>นานๆ ได้ยินเสียงคนพูดดังหึ่งๆ คล้ายเสียงผึ้ง</p>

จะเห็นได้ว่าผู้แปลตัดรายละเอียดในส่วนของตัวเปรียบเทียบว่า *like* the busy hum of *innumerable* bees ถ้าแปลอย่างครบถ้วนจะได้อรรถาธิบายว่า **เหมือนเสียงหึ่งของผึ้งจำนวนมากไม่ถ้วน** ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบริบทจะเห็นว่าจำนวนคนที่จะพูดกันจนเสียงดัง

๑๘๔ ศุภกาญจน์ ผาทอง

หนึ่งๆ ได้ต้องมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการละความนี้จึงไม่ทำให้ใจความเสียไป

๒.๑.๕ แปลอุปมาเป็นอุปมาโดยใช้คำบอกหมวด (Translating simile by simile using a generic word) ผู้แปลเลือกแปลโดยใช้คำบอกหมวด (generic word / generic term) ในภาษาไทยแทนตัวเปรียบเทียบในต้นฉบับ เนื่องจากในภาษาไทยไม่มีคำเรียกสิ่งนั้นๆ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างข้างล่างนี้ว่า ผู้แปลแปลคำว่า *antelope* ซึ่งหมายถึงสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดหนึ่งคล้ายกวาง มีเขาเป็นเกลียว ขาเรียวยาวและวิ่งเร็ว โดยใช้คำบอกหมวดว่า *กวาง* เนื่องจากในภาษาไทยไม่มีคำเรียกสัตว์ชนิดนี้โดยตรง

ต้นฉบับ น. ๕๐	...the while her eyes, like those of a startled young antelope, shot sidelong glances at me, and her body quivered like a tendril swaying in a gentle breeze.
ฉบับแปล น. ๕๑	ส่วนดวงตาดูราวกับตากวางเมื่อตกใจ เหลือบขม้ายดูข้าพเจ้าไม่หยุด ภายก็สั่นดังลดาชาติที่ถูกลมอ่อนๆ โบกจะนั้น

๒.๑.๖ แปลอุปมาเป็นอุปมาโดยใช้ข้อความที่เทียบเคียงทางวัฒนธรรม (Translating simile by simile using cultural substitute) ในกรณีนี้ที่ตัวเปรียบเทียบในต้นฉบับเป็นสิ่งที่ไม่มีในวัฒนธรรมไทย ผู้แปลอาจเลือกใช้ข้อความในวัฒนธรรมไทยที่มีความหมายเทียบเคียงมาแทนที่ตัวเปรียบเทียบ เพราะจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความเปรียบได้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ผู้แปลยังอาจเลือกใช้วิธีนี้เมื่อข้อความในวัฒนธรรมไทยที่ใช้แทนนั้นเป็นข้อความที่ผู้อ่านคุ้นชินมากกว่า ทำให้บทแปลสื่อความได้ชัดเจนกว่า

ต้นฉบับ น. ๑๙๒	...these appeared to me in quite a new light. Hostile and threatening, they surrounded me like <i>magnificently glistening vampires</i> which had already drained almost the whole of my heart's blood and were now gapping greedily for the enjoyment of the last drops, after which there would remain but the withered corpse of an abortive human life.
-------------------	---

ฉบับแปล น. ๑๙๓	สิ่งเหล่านี้ ข้าพเจ้ากลัวรู้สึกเป็นความเห็นอย่างใหม่ขึ้นมาทันที ว่าเป็นของงามน่ารักน่าใคร่ แต่ทว่าเป็นเหมือนหนึ่งศัตรูหน้าเนื้อที่คอยบั่นทอนความสุขด้วยใจเสีย มิให้มีความสุขสงบสุขได้ เป็นดังมารเวตาล แต่มีรูปร่างเรื่องงดงาม สุกเลือดหัวใจข้าพเจ้าไปเกือบหมดแล้ว...
-------------------	--

ในตัวอย่างนี้จะเห็นว่าผู้แปลใช้คำว่า “มารเวตาล” แทนการแปลตรงตัวว่า “ผีดิบดูดเลือด” เนื่องจากคนไทยน่าจะรู้จักเวตาลดีกว่าแวมไพร์ และในกรณีนี้ยังสามารถคงประเด็นเปรียบเทียบไว้ได้ว่าเป็นสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์และคุกคามความสุข

๒.๒ กลวิธีการแปลอุปมาเป็นอุปลักษณ์ (Translating simile by metaphor) สำหรับกลวิธีนี้ความหมายในเชิงภาพพจน์ยังคงอยู่ แต่ผู้แปลเปลี่ยนประเภทของภาพพจน์จากอุปมาเป็นอุปลักษณ์ กล่าวคือ ไม่ใช่คำเชื่อมที่มีความหมายว่า คล้าย แต่ใช้คำเชื่อม คือ หรือ เป็น แทน ทั้งนี้เหตุผลหนึ่งอาจเป็นเพราะผู้แปลต้องการให้มีความหลากหลาย ดังตัวอย่าง

ต้นฉบับ น. ๑๔๘	And her limbs delight the heart as does the stem of the young pisang; while her full hips lend to her carriage the easy majesty of the royal elephant.
ฉบับแปล น. ๑๔๙	รูปร่างงามหาตำหนิมิได้ ผมดำราวกับแมลงผึ้ง หน้าแปลงปลั่งตั้งดวงจันทร์ เนตรประหนึ่งตากวาง จมูกแมนดอกงา ฟันเทียบไข่มุก ริมฝีปากเพียงผลตำลึงสุก เสียงหวานปานนกโกกิลลา ชาติคือล้าคล้าย เหวเหมาะเจาะไม่อวบเกิน เวล่าย่างเดินคล่องแคล่ว มีสง่าเสมอข้างทรง

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้แปลใช้คำเชื่อมแสดงความเปรียบเทียบอุปลักษณ์คำว่า คือ แทนการใช้คำเชื่อมที่มีความหมายว่า คล้าย หรือ เหมือน ในความเปรียบเทียบว่า And her limbs delight the heart as does the stem of the young pisang; ทั้งนี้ก็เพื่อให้คำเชื่อมหลากหลาย ไม่ซ้ำกับความเปรียบใกล้เคียง

๒.๓ กลวิธีการแปลอุปมาโดยไม่คงนัยเชิงภาพพจน์ (Converting simile to nonfigurative sense) ผู้แปลใช้กลวิธีการแปลโดยแปลให้ข้อความธรรมดา (non-figurative

๑๘๖ ศุภกาญจน์ ผาทอง

statement) ไม่รักษานัยเชิงเปรียบเทียบแบบอุปมาไว้ โดยอาจเลือกใช้คำมีน้ำหนักมากขึ้น ใช้สำนวนไทยแทนอุปมา หรือแปลแบบสรุปความ

๒.๓.๑ แปลอุปมาโดยใช้ข้อความธรรมดา (Converting simile to non-figurative sense, using descriptive statement) โดยในบางครั้งผู้แปลอาจเพิ่มคำที่ทำให้มีน้ำหนักมากขึ้น ให้เห็นภาพชัดขึ้น

ต้นฉบับ น. ๓๘	Several hours had flown away as if on wings while I was thus occupied, when Somadatta entered the room. I had but just time, when I heard him coming, to thrust the panel and painting materials under the bed. I did it quite involuntarily.
ฉบับแปล น. ๓๘	เวลาล่วงไปรวดเร็ว ในขณะที่ข้าพเจ้าวาดรูปอยู่ พอดีโสมทัตต์เข้ามาหา ข้าพเจ้าได้ยินเสียงเขาเดินมา ก็ตะลึงตะลานเอารูปและเครื่องเขียนเสือกซ่อนไว้ใต้ที่นอนทันที โดยไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกตัวต่อนึกในการที่ทำเช่นนั้น

อุปมาข้างต้นนี้หากแปลตรงตัวโดยรักษาความเปรียบจะได้ความว่า เวลาหลายชั่วโมงล่วงไปราวกับติดปีกบิน แต่ผู้แปลเลือกใช้การแปลด้วยข้อความธรรมดาแทน อย่างไรก็ตามผู้แปลได้เพิ่มคำว่า รวดเร็ว ลงไป ทำให้ยังคงใจความหลักไว้ได้

๒.๓.๒ แปลอุปมาโดยแทนที่ด้วยสำนวนไทย (Converting simile to nonfigurative sense, using Thai idioms) โดยสำนวนไทยที่ผู้แปลนำมาแทนที่นี้สื่อความหมายได้ตรงกับความหมายและความรู้สึกในต้นฉบับ

ต้นฉบับ น. ๑๑๔	One day a rumour flew like wild-fire through the town, that the frightful Angulimala had been utterly defeated by Satagira, the son of the Minister in Kosambi, ...
ฉบับแปล น. ๑๑๕	แต่ในที่สุดก็ได้ทราบเรื่องจริงๆ คือมีข่าวลือกระฉ่อนไปทั่วกรุงว่า สาตาเคียรถูกประธานมนตรีแห่งกรุงโกสัมพีได้ปราบองคุลิมาลโจรร้ายกาจ และพวกลงราบคาบแล้ว...

ความหมายตรงตัวของอุปมาข้างต้นนี้คือ *ข่าวลือลูกกลมไปเหมือนไฟป่า* จะเห็นว่าคนไทยไม่นิยมเปรียบกับไฟป่า ผู้แปลจึงใช้สำนวนว่า *ลือกระฉ่อน* ซึ่งคุ้นหูผู้อ่านคนไทยมากกว่า

๒.๓.๓ แปลอุปมาแบบสรุปความ (Converting simile to non figurative sense, summarizing the sense) ผู้แปลไม่รักษาความเปรียบเทียบไว้แต่ใช้การสรุปความแทน การแปลเช่นนี้อาจไม่ใช่กลวิธีการแปลที่ดีนัก แต่หากวิเคราะห์ถึงเหตุผลในการเลือกใช้กลวิธีนี้ก็พอจะอนุมานได้ว่า ถ้าผู้แปลแปลอย่างตรงตัวความที่ได้จะซ้ำซ้อนหรือเยิ่นเย้อโดยไม่จำเป็น ทั้งนี้ต้องคำนึงด้วยการสรุปความจะต้องไม่กระทบกับเนื้อความหลักดังตัวอย่าง

ต้นฉบับ น. ๕๐	“that from my eyes, which <u>must have rivaled</u> flowers in full blossom then, such a sweet odour of admiration streamed forth that for a moment thou wast stupefied and so thy hand went beside the ball”
ฉบับแปล น. ๕๑	ข้าพเจ้าเข้าใจว่าดวงตาของตนที่เพิ่งดูความงาม และความชำนาญของนางด้วยอาการตะลึง บางทีจะเป็นเหตุให้ลูกค้าลึกระดอนออกมานอกเวที

ผู้แปลสรุปความ my eyes, which must have rivaled flowers in full blossom – ดวงตาของตนซึ่งงามเหมือนดอกไม้ที่เบ่งบานและส่งกลิ่นหอมแห่งความชื่นชมออกไปเหลือเพียง ดวงตาของตนที่เพิ่งดูความงาม และความชำนาญของนางด้วยอาการตะลึง

๒.๔ กลวิธีการแปลโดยการละอุปมา (Deletion of simile) ผู้แปลไม่แปลอุปมาลงในฉบับแปล ทั้งนี้อุปมาที่ผู้แปลละไปนั้นเป็นความเปรียบเทียบที่เสริมความให้ผู้อ่านเห็นภาพชัดขึ้น โดยการละความเปรียบเทียบนี้ไม่ส่งผลต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาหลักของสารต้นฉบับ การแปลด้วยกลวิธีนี้อาจไม่เหมาะสมนัก แต่จากการศึกษาพบว่าผู้แปลใช้กลวิธีนี้น้อยมาก

ต้นฉบับ น. ๓๑๘	At the same instant a crown petal was loosened from every lotus flower—the whole expanse of water glittered and trembled, and, as it rose and fell, gently rocked the dainty, coloured fleet on its bosom. Through the groves on the bank went a breath of frost; and a shower of blossoms, like <i>sparkling jewels</i> , fell to the ground.
ฉบับแปล น. ๓๑๙	มองไปดูดอกบัวอื่นๆ ก็มีอาการวิปริตตลอดจนตัวเจ้าของ คราวนี้หันมาดูดอกของตนอีก ก็เห็นกลีบหนึ่งมีอาการจะพ่นตัว ค่อยๆ คลายทิ้งอหับอยู่ให้คืนตัว แต่แล้วก็หลุดออกจากดอกร่วงไปลอยอยู่ในสระ ลักษณะอาการเช่นนี้ไม่ใช่แต่ดอกบัวของตน ถึงดอกบัวอื่นๆ ก็เช่นเดียวกันตลอดไป กลีบบัวซึ่งร่วงได้ลงไปลอยส้างอยู่ในสระ

จะเห็นว่าในตัวอย่างนี้ผู้แปลไม่แปลความเปรียบเทียบที่เปรียบ a shower of blossoms กับ like sparkling jewels แต่ผู้อ่านก็ยังสามารถเข้าใจภาพที่เกิดขึ้นได้เพราะใจความหลักคือภาพที่ดอกไม้ร่วงลงสู่พื้น

๓. กลวิธีการหลากคำเชื่อมในแปลอุปมา

ใจปอง สัมลิม (๒๕๓๒ : ๙๒) ศึกษาการใช้ถ้อยคำวินิพนธ์ในเรื่องกามนิตพบว่า ผู้แปลมีการสร้างหรือประดิษฐ์คำขึ้นเพื่อให้มีคำใช้มากขึ้น เนื่องจากจำนวนคำมีน้อยกว่าความต้องการ และเพื่อให้ได้เสียงตามความต้องการของกวี เช่น เสียงสัมผัส เสียงที่แสดงอารมณ์ความรู้สึก หรือเสียงที่ก่อให้เกิดภาพในจินตนาการ และมีจังหวะต่อเนื่องกันเป็นต้น โดยกวีผู้แปลเรื่องกามนิตได้ใช้วิธีการหลากคำ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซากจำเจ และวิธีการที่น่าสนใจคือการหลากคำเพื่อให้เกิดความไพเราะจากเสียงสัมผัสกับคำบริบท ซึ่งสำหรับคำเชื่อมความเปรียบแบบอุปมาแล้วในภาษาอังกฤษมักใช้คำว่า like และ as แต่ในภาษาไทยมีคำให้เลือกใช้หลากหลาย อาทิ ดัง ประหนึ่ง แม่นเพียง ปาน

วินิตา ดีเทียนต์ (๒๕๓๗ : ๙๙-๑๐๔) กล่าวว่าในวรรณคดีไทยอุปมาพบได้แพร่หลายที่สุด และมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย การให้ภาพพจน์มีมากขึ้นในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ คำเชื่อมที่ใช้ก็หลากหลายยิ่งขึ้น เช่นในสมัยสุโขทัยมีการใช้คำเชื่อม ดัง หรือ

ตั้ง ต่อมาในสมัยอยุธยามีการใช้คำเชื่อม *เอก เตรีบ ต่าง คล้าย ปาน ทัดเทียม เงือน เพียง กล* และในสมัยรัตนโกสินทร์ คำเชื่อมที่พบมากคือ *ดั่ง ดั่ง ละม้าย คล้าย อย่าง และ กล*

จากการศึกษาคำเชื่อมที่ผู้แปลใช้ในการถ่ายทอดอุปมาพบการใช้คำเชื่อมในฉบับแปลสูงถึง ๕๖ แบบ และผู้แปลมีวิธีการเลือกใช้คำเชื่อมที่สามารถนำไปใช้ในการแปลอุปมาได้ดังต่อไปนี้

๓.๑ การหลากคำเชื่อมเพื่อให้เกิดความหลากหลาย ในการแปลข้อความที่มีอุปมาหลายชุดต่อเนื่องกันไป ผู้แปลได้ใช้วิธีการหลากคำเชื่อมเพื่อให้มีความหลากหลาย ไม่น่าเบื่อ และเกิดความสละสลวยยิ่งขึ้น

ต.ย. ๑ | รูปร่างงามหาดำเนินมิได้ ผมดำราวกับแมลงผึ้ง หน้าเป็ล่งปลั่งดั่งดวงจันทร์ เนตรประหนึ่งตากวาง จมูกม้วนดองกา ฟันเทียบไข่มุกริมฝีปากเพียงผลด่ำลิ่งสูง เสียงหวานปานนกโกกิลา ซาคือล่ำกล้วยเอวเหมาะเจาะไม่อวบเกิน เวลาอย่างเดินคล่องแคล่ว มีสง่าเสมอข้างทรง เพราะนั่นเจ้าจะหาทางดำเนินขัดข้องมิได้เลย

(น. ๑๔๙)

ตัวอย่างข้างต้นบรรยายให้เห็นลักษณะและรูปร่างของผู้หญิงตามค่านิยมเรื่องความงามของสตรีชาวอินเดีย จะเห็นว่าผู้แปลหลากคำเชื่อมแบบอุปมามากถึง ๘ คำ ได้แก่คำว่า *ราวกับ ดั่ง ประหนึ่ง แม้น เทียบ เพียง ปาน และ เสมอ*

ต.ย. ๒ | เมื่อพระศาสดา มีพระพุทธรูปด้วยอริยสังข์เป็นเบื้องต้น ปานว่า ได้ประดิษฐานหลักศิลาขึ้นสี่มุมด้วยประการดังนี้แล้ว ก็ทรงยกพระธรรมทั้งมวลขึ้นตั้งประกอบ โดยอุบายให้เป็นดั่งเรือนยอดสำหรับเป็นที่อาศัยแห่งดวงจิตผู้สาวก ทรงจำแนกแยกอรรถออกเป็นตอนเนื้อความ แล้วทรงชี้แจงกำกับการไป เสมือนดั่งบุคคลตัดแต่งศิลาออกเป็นชิ้นๆ แล้ว และขัดเกลาก่อนนั้น ทรงเชื่อมตอนเนื้อความต่อเนื้อความ เสมือนบุคคลได้ลำดับชั้นแห่งศิลาเหล่านั้น ผจงจัดดูเป็นรากให้รับกันเองแน่นหนา มีสัมพันธ์เนื่องถึงกันตลอดเรียบร้อย ทรงนำหลักความเห็นแจ้งว่า สิ่งทั้งปวงย่อมแปรปรวนเข้าประกอบด้วย

หลักความเห็นแจ้งว่า สิ่งทั้งปวงเป็นทุกข์แล้วเชื่อมหลักทั้งสองนี้ **เป็นดั่ง** ทุ่มทวาร ด้วยเครื่องประสาน คือมนสิการ...โดยชั้นบันไดอันสร้างไว้มั่นคงแล้ว คือปฏิจจสมุบาท หลักธรรมอันมีเหตุผลอาศัยกันเองเกิดขึ้นเป็นชั้นๆ สืบเนื่องดั่งลูกโซ่ ซึ่งมั่นคงเต็มที่อยู่ทั่วไป

(น. ๒๑๕)

ตัวอย่างนี้เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นการหลากคำเชื่อมถึง ๖ คำด้วยกัน ได้แก่ ปานว่า **เป็นดั่ง เสมือนดั่ง เสมือน ดุจ และ ดั่ง**

๓.๒ การเลือกใช้คำเชื่อมให้มีเสียงสัมผัสกับคำแวดล้อม ทำให้เกิดความไพเราะจากเสียงสัมผัสกับคำบริบท มี ๕ ลักษณะ ดังนี้

๓.๒.๑ การสัมผัสอักษร (Alliteration) โดยซ้ำเสียงพยัญชนะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแรกของคำหรือพยางค์นั้น

ต.ย. ๑ | โจรศิระชะไล่นพุดสองสามคำ องคุลิมาลก็ปล่อยมือ ซึ่งแข่งกระด้าง
| อย่างเหลือคออกจกคอกข้าพเจ้า มีเสียงคำรามราวกับสัตว์ร้ายที่
| ผีกหดให้เชื่องไม่ผิดกัน แล้วยก็ออกไป

(น. ๙๕)

สัมผัสอักษร “ร” ในคำว่า **ราว ราว และ ร้าย**

ต.ย. ๒ | สมควรที่กามนิตจะรู้สึกต่อความเป็นอยู่ในพรหมโลกคงที่เรื่อย
| เสมอไป **เสมือนกระแสน้ำไหลเจ็ยไม่ขาดสาย**

(น. ๔๑๗)

สัมผัสอักษร “ส” ในคำว่า **เสมือน กระแส และ สาย**

ต.ย. ๓ | มีใบเขียวอย่างมรกตสดสะอาดเย็นนัยน์ตา บ้างแตกดอกออกช่อ
| ตามสาขา**ดูดั่งดวงมณี**

(น. ๔๑๗)

สัมผัสอักษร “ด” ในคำว่า **ดู ดั่ง และ ดวง**

๓.๒.๒ การกระทบสระ (Assonance) การใช้สระเสียงเดียวกันในคำตั้งแต่สองคำขึ้นไป ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างว่ามีการกระทบสระ “-า” ในคำเชื่อมกับคำแวดล้อม

ต.ย. ๑ | โจรสี่พระไล่นพุดสองสามคำ องคุลิมาลก็ปล่อยมือ ซึ่งแข็งกระด้าง
อย่างเหล็กออกจากคอข้าพเจ้า มีเสียงคำรามราวกับสัตว์ร้ายที่
ฝึกหัดให้เชื่องไม่ผิดกัน แล้วก็ออกไป
(น. ๙๕)

มีการกระทบสระ “-า” ในคำว่า ดั่ง และ อย่าง นอกจากนี้จะเห็นว่ามีการ
สัมผัสพยัญชนะตัวสะกด “ง” ด้วย

ต.ย. ๒ | แต่ว่าศิษย์ผู้ฟังในที่นี้ล้วนมีหน้าดุร้ายคล้ายสัตว์ป่ามากกว่าเป็น
ศิษย์ชนิดอยู่ในอาศรม
(น. ๙๗)

มีการกระทบสระ “-า” ในคำว่า ร้าย และ คล้าย นอกจากนี้จะเห็นว่ามีการ
สัมผัสพยัญชนะตัวสะกด “ย” ด้วย

๓.๒.๓ การซ้ำเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะตัวสะกด (Consonance)
เป็นการซ้ำคำที่มีเสียงพยัญชนะต้นและพยัญชนะตัวสะกดเหมือนกันแต่เสียงสระต่างกัน
โดยการซ้ำเสียงพยัญชนะนี้พบทั้งที่เป็นกรซ้ำเสียงพยัญชนะเดียวกัน และการซ้ำเสียง
พยัญชนะที่มีเสียงใกล้เคียงกัน เช่น สดชื่นแจก เพียงผล

ต.ย. ๑ | ดูซี วาสิวีสู้ สิ่งทั้งหลายที่เห็นอยู่รอบตัวเราปรากฏว่ามีความทรวดโถม
เข้าครอบงำ แต่ว่าแม่น้ำน้อยนั้น ซึ่งเป็นกิ่งลำธารของคงคาสวรรค์ไหล
มาสู่สระของเรา มีน้ำขาวบริสุทธิ์รุ่งเรืองดั่งดวงดาว จำนวนน้ำก็ไม่
บกพร่อง คงมีสมบูรณอยู่เสมอ ก็เพราะน้ำนี้ไหลมาจากโลกดาว
(น. ๔๐๗)

ตัวอย่างที่ ๑ นี้มีการซ้ำเสียงพยัญชนะต้น “ด” และการซ้ำเสียงพยัญชนะ
ตัวสะกด “ง” ในคำว่า ดั่งดวงดาว

ต.ย. ๒ | หน้าเปล่งปลั่งดั่งดวงจันทร์ เนตรประหนึ่งตากวาง จมูกมัน
ดอกงา ฟันเทียบไข่มุก ริมฝีปากเพียงผลตาลึงสูง เสียงหวานปาน
นกโกกิลลา ขาคือล้ากล้วย เอวเหมาะเจาะไม่อวบเกิน เวลาเดิน
คล่องแคล่ว มีสง่าเสมอข้างทรง เพราะนั้นเจ้าจะหาทางตำหนิขัดข้อง
มิได้เลย
(น. ๑๔๙)

ตัวอย่างข้างต้นนี้มีการซ้ำเสียงพยัญชนะต้นหลายแห่ง ได้แก่

- ซ้ำเสียงพยัญชนะต้น “ค” และซ้ำเสียงพยัญชนะตัวสะกด “ง” ในคำว่า **ตั้งอวง**
- ซ้ำเสียงพยัญชนะต้น “น” ในคำว่า **เนตรประหนึ่ง**
- ซ้ำเสียงพยัญชนะต้น “ม” ในคำว่า **จุมุกแมน**
- ซ้ำเสียงพยัญชนะต้นที่มีเสียงใกล้เคียงกันคือ “พ” กับ “ผ” ในคำว่า **เพียงผล**
- ซ้ำเสียงพยัญชนะต้น “ส” ในคำว่า **สง่าเสมอ**

จากตัวอย่างที่แสดงมาข้างต้น เป็นที่น่าสังเกตว่านอกจากการซ้ำเสียงพยัญชนะต้นแล้ว คำใกล้เคียงยังมีพยัญชนะตัวสะกดหรือเสียงสระเหมือนกันกับคำเชื่อมอีกด้วย เช่น รุ่งเรืองตั้ง เปล่งปลั่งตั้ง แดงตั้งแสง

๓.๒.๔ การซ้ำเสียงพยัญชนะตัวสะกด เป็นการซ้ำคำที่มีเสียงพยัญชนะตัวสะกดเหมือนกันแต่เสียงสระต่างกัน ดังตัวอย่าง

ต.ย. ๑ | พอสุดกระบวนทวารม้า ก็ถึงตัวเจ้าสาวนั่งอยู่ในกุบข้าง ประดับประดา
 | ใจพารนำดูจริงๆ เบื้องตระพองประดับด้วยผ้าบาง มีมณีรัตนฉายแสง
 | เป็นหลายสิ่งดงามมาก รวากับข้างบนเมรุบรรพต อันเป็นที่สถิตของ
 | หัวเทพ ข้างตัวนี้เป็นข้างพลายกำลังเปรี้ยวราวกับในต้นฤดู

(น. ๑๑๙)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นการซ้ำเสียงพยัญชนะตัวสะกด “ว” ในคำว่า เปรี้ยว และคำเชื่อม รวากับ

ต.ย. ๒ | น้ำเดือดพล่านพลุ่งเป็นฟองปุดโตๆ ปรากฏดอกบัวแดงขนาดใหญ่
 | พุ่งสูงลอยอยู่เหนือน้ำ ตั้งว่าปลาผุดแล้วกระโดดขึ้นว่ายลอยอยู่ที่
 | ผิวน้ำเป็นลูกคลื่นขึ้นลงขยายปริมาตรแผ่กว้างออกไปทุกที แล้วก็
 | สงบคงเคลื่อนไหวเพียงริ้วๆ เป็นแสงแวววาวราวกับน้ำเพชร

(น. ๒๗๐)

จากตัวอย่างจะพบว่ามีการซ้ำเสียงพยัญชนะตัวสะกด “ว” ในคำว่า แวววาว และคำเชื่อม รวากับ

๓.๒.๕ การซ้ำเสียงวรรณยุกต์ เป็นการซ้ำเสียงวรรณยุกต์เดียวกัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างข้างล่างนี้ แสดงให้เห็นว่ามีการซ้ำเสียงวรรณยุกต์ “ ́ ” ของคำเชื่อม “ตั้ง” กับเสียงวรรณยุกต์ของคำแวดล้อม ส่วนในตัวอย่างที่ ๓ นั้นเป็นการซ้ำเสียงวรรณยุกต์ “ ̀ ”

ต.ย. ๑	นางโยนลูกคลีลงบนเวที ครั้นเมื่อลูกคลีค่อยๆ กระทบกลับนางเอาหัตถ์ตั้งกลีบดอกไม้ตบรับไว้	(น. ๓๑)
ต.ย. ๒	...กัณฑ์สงบเสียบคอยที่ และเอาอาวุธออกกวัดแกว่งทิ่มแทงอย่างใจเย็น แต่ปรปักษ์ของเราร้องและละดังปีศาจ เพื่อกระตุ้นพวกของมันให้รูกหน้าสังเกตตามเสียงพวกศัตรูเห็นจะมีจำนวน ๘ หรือ ๑๐ คน	(น. ๖๙)
ต.ย. ๓	กามนิลลอยอยู่เหนือดอกบัวพิจารณาดูโดยละเอียด ก็ตกใจที่เห็นกลีบดอกจะคำล้าคล้ายถูกอะไรใหม่ ที่ปลายที่เดียวก็เหี่ยวจนม้วนกลับ	(น. ๓๑๗)

๕. บทสรุป

นวนิยายเรื่องกามนิลเป็นวรรณกรรมแปลที่งดงามทั้งในด้านเนื้อหาและภาษา เป็นร้อยแก้ววิจิตรที่มีความไพเราะสละสลวย เนื่องด้วยผู้แปลเป็นผู้มีความรอบรู้ มีความเชี่ยวชาญในการแปล เลือกรูปแบบวิธีการแปลได้อย่างชาญฉลาด ตลอดจนมีความประณีตพิถีพิถันในการสรรถ้อยคำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมจะทั้งในเรื่องเสียง ระดับคำ และความหมาย นับเป็นแบบอย่างในการแปลที่ดียิ่งแก่นักแปลรุ่นหลัง

องค์ประกอบที่ทำให้กามนิลเป็นวรรณกรรมแปลที่มีความสมบูรณ์พร้อมมี ๓ ประการ (3Ts) คือ ต้นฉบับ (Text) ผู้แปล (Translators) และกลวิธีการแปล (Translation strategies)

๕.๑ ต้นฉบับ (text/source text)

The Pilgrim Kamanita ฉบับภาษาอังกฤษเป็นผลงานแปลที่แปลได้ใกล้เคียง

กับต้นฉบับเดิมภาษาเยอรมันเรื่อง *Der Pilger Kamanita* อย่างมาก ยิ่งกว่านั้นผู้ประพันธ์ยังเป็นนักเขียนรางวัลโนเบล และมีความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี กลวิธีการนำเสนอของผู้ประพันธ์ทำให้เรื่องนี้พิเศษจากนวนิยายทั่วไป ในการนำเสนอแนวคิดตามขนบของวรรณกรรมพุทธศาสนาควคุไปกับกลวิธีการนำเสนอตามขนบของนวนิยาย อีกทั้งเนื้อเรื่องก็มีความสมจริงเพราะนำเอาพระพุทธประวัติตอนปลายมาเป็นโครงเรื่อง (เทวัญกานต์ มุ่งปั่นกลาง ๒๕๔๕) ด้วยตัวเรื่องที่มีคุณค่าทางด้านเนื้อหาอยู่แล้ว ประกอบกับลีลาภาษาในฉบับภาษาอังกฤษที่มีความไพเราะเป็นร้อยแก้วกวีนิพนธ์ ยิ่งเสริมให้ต้นฉบับเรื่อง *The Pilgrim Kamanita* น่าสนใจและน่าประทับใจขึ้นอีกทีที่คุณ อาจกล่าวได้ว่าผู้แปลฉลาดในการเลือกเรื่องที่จะแปล เนื่องจากต้นฉบับที่ตีพิมพ์ครั้งแรกให้ฉบับแปลออกมาดีตามไปด้วย แต่ทั้งนี้และทั้งนี้องค์ประกอบอีก ๒ ประการที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็คือ ผู้แปลที่มีความสามารถ และกลวิธีการแปลที่เหมาะสม

๕.๒ ผู้แปล (translators)

ผู้แปลมีส่วนสำคัญยิ่งในกระบวนการแปลเพราะมีหน้าที่เป็นทั้งผู้รับสาร (อ่านสารต้นฉบับ) และผู้ส่งสาร (เขียนสารฉบับแปล) ผู้แปลที่ดีต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางภาษาทั้งภาษาต้นฉบับและฉบับแปล เป็นผู้มีความคลั่งคำจำนวนมากและใช้คำเป็น ผู้แปลควรมีความตระหนักในความแตกต่างทางวัฒนธรรม และเข้าใจวัฒนธรรมของทั้งสองภาษาอย่างถ่องแท้ อีกทั้งยังต้องมีความรู้ทางด้านเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องที่จะแปลเป็นอย่างดี ทั้งในด้านกลการประพันธ์และเนื้อหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังจะเห็นว่าเรื่องกามนิตเป็นวรรณกรรมที่แต่งตามขนบของวรรณคดีสันสกฤต เนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนามีกรอบความคิดความเชื่อตามหลักศาสนาพราหมณ์ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมและวัฒนธรรมอินเดียที่เป็นตัวละครในเรื่อง ผู้แปลจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหล่านี้อย่างลึกซึ้ง

ดังจะเห็นจากผลการวิจัยแล้วว่าผู้แปลทั้งสองคือเสฐียรโกเศศและนาคะประทีปเป็นทั้งนักเขียนและนักแปลที่มีความรอบรู้ทางอักษรศาสตร์สูงมาก ท่านทั้งสองให้ความสำคัญกับความถูกต้องในด้านเนื้อหาและพิถีพิถันในด้านภาษาเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังได้ค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องที่ไม่เข้าใจก่อนที่จะแปล คุณสมบัติที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นคุณสมบัติที่นักแปลทุกคนพึงปลูกฝังและเพิ่มพูนให้มีขึ้นในตน

๕.๓ กลวิธีการแปล (translation strategies)

กลวิธีการแปลเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยให้บทแปลมีคุณภาพ จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่ากลวิธีในการแปลอุปมาที่ผู้แปลทั้งสองใช้ในการแปลเรื่องกามนิทัศน์สอดคล้องกับกลวิธีที่ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญทางการแปลได้แนะนำไว้ ไม่ว่าจะเป็นกลวิธีการถ่ายทอดอย่างตรงตัว การเสริมความ การแปลโดยไม่รักษานัยเชิงภาพพจน์ หรือแม้แต่การแปลโดยเปลี่ยนประเภทของภาพพจน์ แต่ที่โดดเด่นเห็นจะเป็นชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ของผู้แปลที่ทำให้อุปมาในฉบับแปลมีลีลาภาษาอันงดงามเปี่ยมด้วยอรรถาธิบายทั้งทางเสียงและความหมายอย่างยากจะหาใครเทียบได้ โดยเฉพาะกลวิธีในการหลាក់คำเชื่อมและการสรรคำเชื่อมให้เกิดเสียงสัมผัส อันนับเป็นกลวิธีที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้แปล

นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ผู้แปลยังมีกลวิธีการแปลเฉพาะที่หลากหลายเพื่อที่จะทำให้ผู้อ่านได้รับอรรถรสอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะกลวิธีการแปลโดยใช้คำบอกหมวดและการแปลโดยใช้ข้อความที่เทียบเคียงทางวัฒนธรรม อันแสดงให้เห็นว่าผู้แปลตระหนักถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความพยายามที่จะเชื่อมโลกของผู้ประพันธ์และผู้อ่านเข้าด้วยกัน เพื่อให้สื่อความหมายและเข้าใจกันได้มากที่สุด สอดคล้องกับที่ฟอร์ตุนาโต้ อิศราเอล (Fortunato Israel 1990 อ้างถึงใน วัลยา วิวัฒน์ศิริ ๒๕๔๗ : ๑๑๕) กล่าวไว้ว่า ผู้แปลพึงเลือกสรรวัตถุดิบจากคลังทางภาษาและวัฒนธรรมของผู้อ่านเป้าหมายมาประสมประสานกันเข้าเป็นผลงาน ซึ่งก่อปรด้วยความหมายรวมและรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กันเท่าเดิม และทำให้ผู้อ่านเป้าหมายได้รับผลกระทบทางอารมณ์เหมือนกับผู้อ่านในภาษาต้นฉบับที่ได้รับ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กุสุมา รักชมณี. การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒.
- _____ . "วิจิตรภาษาของนาคะประทับ." กุสุมาวรรณมา ๔ : วรรณสารวิจัย. กรุงเทพฯ : แมค้ำผาง, ๒๕๔๗ : ๑๗๗-๑๘๕.
- ใจปอง สัมลัม. "การใช้ถ้อยคำแบบกวีนิพนธ์ในเรื่องกามนิต." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒.
- นวลผาง เศวตเวช. "วิเคราะห์เรื่องกามนิต." วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. ฉบับ ๑๐๐ ปี พระยาอนุমানราชชน. ๑๐ (มี.ย.- พ.ย. ๒๕๓๒) : ๕๙-๘๕.
- นันทา ชุนภักดี. "พระยาอนุমানราชชนกับการใช้ภาษาไทย." เอกสารโครงการประชุม สัมมนาทางวิชาการฉลอง ๑๐๐ ปี ศาสตราจารย์ พระยาอนุমানราชชน. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๒. (อัดสำเนา)
- เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลาง. "กามนิต : กลวิธีการนำเสนอกับแนวคิดทางพุทธศาสนา." วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- มณีรัตน์ สวัสดิ์วัฒน์ ณ อยุธยา. การแปลหลักการและการวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๘.
- _____ . พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม : ภาพพจน์ ไหวहार และกลการ ประพันธ์. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๕.
- โลจี, จอห์น อี. กามนิต : The Pilgrim Kamanita. แปลโดย เสฐียรโกเศศและนาคะ ประทีป. กรุงเทพฯ : ศึกษิตสยาม, ๒๕๒๐.
- วัลยา วิวัฒน์ศร. การแปลวรรณกรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๐ (๒๕๕๑) ฉบับที่ ๑ ๑๙๗

วิทย์ ศิวะศรียานนท์. คนไทยกับภาษาอังกฤษ. กรุงเทพฯ : ปานยา, ๒๕๓๑.

จินตา ดิถียนต์. วรรณคดีวิจารณ์. นครปฐม : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๗.

ศิริพรรณ สุวรรณาลัย. “กลวิธีการแปลภาษาภาพพจน์ในพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง เวนิส วาณิช.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.

สิทธา พิณีภูวดล. “การแปลสำนวนและคำเปรียบเทียบ.” ใน จากภาษาต่างประเทศสู่ภาษาไทย ๓๑-๓๗. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., ๒๕๓๒. (อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพนายเฮง เกษมเศรษฐ์).

สุพรรณิ ปิ่นมณี. การแปลชั้นสูง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ภาษาอังกฤษ

Dobrzyńska, T. “Translating metaphor : Problems of meaning”. *Journal of Pragmatics* 24 (1995) : 595–604.

Duff, A. *The Third Language : Recurrent problems of translation into English*. Oxford : Pergamon Press, 1981.

Larson, Mildred L. *Meaning-Based Translation*. New York : University Press of America, 1982.

Logie, John E. *The Pilgrim Kamanita*. First Edition in Thai and English. Bangkok : Suksit Siam, 1977.

Newmark, P. *Approaches to Translation*. Hertfordshire : Prentice Hall International (UK), 1995.